

(इंग्रजी टंकलिखित न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

कृष्णकांत रघुनाथ बिभवणेकर

विरुद्ध

महाराष्ट्र राज्य आणि इतर

२८ फेब्रुवारी १९९७

[न्यायमुर्ती के. रामास्वामी आणि न्यायमुर्ती सुजाता व्ही. मनोहर]

सेवा विषयक विधी :

महाराष्ट्र नागरी सेवा (पदग्रहण अवधी, स्वीयेत्तर सेवा आणि निलंबन,बडतर्फी व सेवेतून काढून टाकणे यांच्या काळांतील प्रदाने)नियम, १९९१ :

नियम ७२ (३), ७२ (५) आणि ७२ (७) -निलंबनानंतर पुन्हा रुजू करून घेणे -परिणामी लाभांसाठी दावा-याचिकाकर्ते- भारतीय दंड संहितेचे कलम ४०९ अंतर्गत संपरीक्षा (खटला) चालवलेला कर्मचारी- संपरीक्षेच्या (खटल्याच्या) सुनावणीदरम्यान त्याला निलंबनाखाली ठेवण्यात आले होते-संपरीक्षेअंती (खटल्यातून) निर्दोष मुक्तता झाली -याचिकाकर्त्याला सेवेत पुन्हा सेवेत घेण्यात आले-परिणामी लाभांसाठीचा दावा न्यायाधिकरणाने फेटाळला-असे मानले गेले, याचिकाकर्त्याच्या निलंबनाचे मूळ कारण त्याच्या वर्तनामुळे त्याच्यावर खटला चालवला गेला-जरी खटला प्रशंसा किंवा पुरेसा पुरावा नसल्यामुळे निर्दोष मुक्तता होऊ शकते, परंतु सर्व परत वेतन इत्यादींसह परिणामी लाभ देणे हे कारण असू शकत नाही- अशा परिस्थितीत, याचिकाकर्त्याला परिणामी लाभ मिळण्याचा हक्क राहणार नाही.

दिवाणी अपीलिय न्यायाधिकारक्षेत्र : दिवाणी अपील क्र. १८६८/१९९७

महाराष्ट्र प्रशासकीय न्यायाधिकरण, मुंबई द्वारे दिलेल्या आर. पी. क्रमांक २८/१९९५ मधील दिनांक २९.९.९५ रोजीच्या न्यायनिर्णय आणि आदेशावरून.

अपीलकर्त्यासाठी रणजीत कुमार, रमेश सिंग, राखी वर्मा आणि बीना गुप्ता.

प्रतिवादींसाठी डी. एम. नारगोलकर.

न्यायालयाद्वारे पुढील आदेश देण्यात आले. :

अनुमती दिली.

आम्ही दोन्ही बाजूंच्या वकिलांचा युक्तिवाद ऐकला .

अपीलकर्त्यांवर भारत सरकारच्या मुद्रणालयात कंपोजिटर म्हणून काम करत असताना, इतर गोष्टींबरोबरच, भारतीय दंड संहितेचे कलम ४०९ अंतर्गत दंडनीय गुन्ह्यांसाठी आरोप ठेवण्यात आले होते. संपरीक्षा प्रलंबित असताना, त्याला निलंबित करण्यात आले आणि त्याला निर्वाह भत्ता देण्यात आला. त्याच्या निर्दोष मुक्तीनंतर, अपीलकर्त्याला पुन्हा बहाल करण्यात आले परंतु प्रतिवादींनी त्याला परिणामी लाभ दिले नाहीत. परिणामी, अपीलकर्त्याने प्रशासकीय न्यायाधिकरणाकडे धाव घेतली. न्यायाधिकरणाने २७ एप्रिल १९९५ रोजी ओ. ए. क्र. ४०/९२ मधील आक्षेपित आदेशाद्वारे अर्ज फेटाळला. अशा प्रकारे, विशेष अनुमती द्वारे हे अपील.

अपीलकर्त्यांचे विद्वान वकील श्री. रणजित कुमार, असा युक्तिवाद करतात की महाराष्ट्र नागरी सेवा (पदग्रहण अवधी, स्वीयेत्तर सेवा आणि निलंबन, बडतर्फी व सेवेतून काढून टाकणे

यांच्या काळांतील प्रदाने)नियम, १९९१ : (थोडक्यात, 'नियम') च्या नियम ७२ (३) अंतर्गत, नियम अपीलकर्त्याला लागू केले जाऊ शकत नाहीत किंवा अपीलकर्त्याच्या निलंबनाचा कालावधी निलंबनाचा कालावधी म्हणून मानण्यात प्रतिवादींना न्याय्य ठरवता येणार नाही. आपणास या वादात कोणतेही तथ्य आढळून येत नाही. हे खरे आहे की जेव्हा एखाद्या शासकीय कर्मचाऱ्याची गुन्ह्यांमधून निर्दोष मुक्तता होते, तेव्हा त्याला पुन्हा रुजू होण्याचा अधिकार असेल.परंतु प्रश्न असा आहे की श्री. रणजित कुमार यांनी युक्तिवाद केल्याप्रमाणे, निलंबनाचा कालावधी हा कर्तव्याचा कालावधी मानणाऱ्या निवृत्तीवेतन लाभांसह सर्व परिणामी लाभांना ते पात्र असतील का? खटला चालवण्यामागील कायद्याच्या मंजूरीचा उद्देश समाज आणि कायदांविरुद्धच्या गुन्ह्यांचा अंत करणे हा आहे ज्यामुळे समाजव्यवस्था आणि स्थैर्य पुनर्स्थापित करण्याचा हेतू आहे.लोकसेवकावर खटला चालवण्याचा उद्देश सेवेतील शिस्त, सचोटी, प्रामाणिकपणा आणि सार्वजनिक कर्तव्याच्या कामगिरीतील सत्यनिष्ठ आचरण राखणे किंवा सार्वजनिक सेवेतील कार्यक्षमता वाढविण्यासाठी त्याच्या आचरणात बदल करणे हा आहे.राज्यघटनेने सार्वजनिक अधिनियमांवर पूर्ण विश्वास ठेवला आहे आणि श्रेय दिले आहे.लोकसेवकाचे वर्तन हे एक खुले पुस्तक असले पाहिजे; भ्रष्ट सर्वांना ज्ञात असेल. प्रतिष्ठेचे रूपांतर अपप्रतिष्ठेत होईल. तथापि, कायदेशीर पुरावे संशयातीत किंवा पूर्ण-प्रमाणितते पलीकडे खात्री स्थापित करण्यासाठी अपुरे असू शकतात. पुन्हा रुजू करण्याच्या कृतीमुळे कार्यालय/परिसरातील लोकांमध्ये खळबळ माजते आणि नैतिकता, सचोटी आणि योग्य आचरण आणि सार्वजनिक कर्तव्याच्या कार्यक्षम कामगिरीच्या न्हासासाठी चुकीचे संकेत दिले जातात. सार्वजनिक श्रद्धेचे घटनात्मक रूपांतर आणि सार्वजनिक कृत्यांना दिलेले श्रेय कमी होईल. लोकसेवकाचे प्रत्येक कार्य किंवा आचरण हे सार्वजनिक उद्देश आणि घटनात्मक उद्दिष्ट साध्य

करण्यासाठी असले पाहिजे.सार्वजनिक सेवक स्वतः जनतेप्रती उत्तरदायी ठरवतो. याचिकाकर्त्याचे निलंबन आणि त्याच्याविरुद्ध दंडात्मक कारवाई करण्याचे मूळ कारण त्याचे वर्तन होते ज्यामुळे त्याच्यावर भारतीय दंड संहितेखालील गुन्ह्यांसाठी खटला चालवला गेला.जर आरोपित वर्तन हा खटल्याचा पाया असेल, जरी ती कृतज्ञता किंवा पुरेशा पुराव्याअभावी निर्दोष सुटण्यामध्ये संपुष्टात येऊ शकते, तर प्रश्न उद्भवतो की सरकारी कर्मचाऱ्यावर सार्वजनिक निधीची अफरातफर करणे आणि रेकॉर्ड बनवण्याच्या मिशनसाठी खटला चालवला गेला आहे, तरीही त्याची निर्दोष सुटका झाली. परिणामी लाभांसह पुनर्स्थापित करण्याचा अधिकार आहे का? आमच्या मते , सर्व अनुषांगिक लाभ आणि पूर्व वेतन इत्यादीं देण्याचे मान्य करणे ही निश्चितच एक बाब असू शकत नाही.आम्हाला असे वाटते की वैध कारणांमुळे निलंबित केलेल्या व्यक्तीला निर्दोष मुक्त केल्यावर पूर्ण वेतन दिले गेले तर ते शिस्त राखण्यासाठी हानिकारक ठरेल. शिस्तपालन प्राधिकरणासाठी दोन मार्ग खुले आहेत, उदा., ते गैरवर्तनाची चौकशी करू शकते, जोपर्यंत त्याच वर्तनाचा आरोप केला जात नाही आणि खटल्याच्या संपरीक्षेत आरोपीने गुन्हा केला नाही या सकारात्मक निष्कर्षावर निर्दोष मुक्ततेचा निर्णय दिला जात नाही; निर्दोष मुक्तता ही पुराव्या अभावी संशयाच्या लाभावर होत नाही. त्यावर योग्य ती कारवाई केली जाऊ शकते.अन्यथा देखील, प्राधिकरण, नैसर्गिक न्यायाच्या तत्वाचे पालन करून पुन्हा रुजू झाल्यावर, निलंबनाचा कालावधी कर्तव्यावर नसल्याचा कालावधी ग्रह्य धरून (आणि निर्वाह भत्ता इत्यादी देयकास) नियमांच्या नियम ७२ (३), ७२ (५) आणि ७२ (७) अनुशासनात्मक प्राधिकरणाला विवेकाधिकार देतात. नियम 72 देखील लागू होतो, कारण ज्या तारखेपर्यंत नियम अंमलात होता त्या तारखेपर्यंत निर्दोष मुक्तता झाल्यानंतर कारवाई करण्यात आली होती.त्यामुळे, जेव्हा निलंबनाचा कालावधी संपरीक्षा(खटला) प्रलंबित असताना निलंबन मानला गेला आणि निर्दोष

मुक्तीनंतरही त्याला सेवेत पुन्हा रुजू करण्यात आले, तेव्हा त्याला परिणामी लाभ मिळण्याचा हक्क राहणार नाही. परिणामी, अतिरिक्त प्रतिज्ञापत्राच्या परिच्छेद 6 मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे तो नऊ वेतन वाढीच्या लाभांना पात्र राहणार नाही. निवृत्तीवेतन लाभ इत्यादींच्या गणनेच्या उद्देशाने निलंबनाच्या तारखेपासून निर्दोष मुक्तीच्या तारखेपर्यंत त्याला कर्तव्यावर मानण्याचा देखील अधिकार नाही. अतिरिक्त प्रतिज्ञापत्राच्या परिच्छेद 5 आणि 6 मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे अपीलकर्ता इतर कोणत्याही परिणामी लाभांसाठी देखील पात्र नाही.

या परिस्थितीत , न्यायाधिकरणाने काही चूक केली आहे असे आम्हाला वाटत नाही .

त्याअनुषंगाने या प्रकरणातील परिस्थितीमध्ये खर्चाशिवाय हे अपील फेटाळले जात आहे.

याचिका फेटाळण्यात आली.

X-X-X-X

अस्वीकरण

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/ तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.

X-X-X-X